

Bij wijze van exceptie is indertijd de verklaring van Prof. Buijtenendijk een plaats verleend.

Maar daaraan mag geen voet gegeven.

Wil men door zulk een verklaring een blad als zoodanig bestrijden (want dit houdt in zulk een geval een verklaring altoos in), dan doe men dit elders.

Men moet toch gevoelen, dat dit in het blad zelf niet thuishoort.

Drs Engelkes beklagt zich vooral over de polemiek, den laatste tijd in ons blad gevoerd.

Nu voerden wij den laatste tijd, ongeveer vijf maanden geleden, ook een polemiek tegen Drs Engelkes.

Hij viel ons aan op onze waarschuwing tegen het „Calvinisme” van Prof. Cramer. Volgens hem lieten wij dezen hoogleraar geen recht wederbaren. Zelf was hij het ook met Prof. Cramer in verschillende dingen oneens, maar in hoofdzak wist hij zich toch één met hem.

Tegen dit „in hoofdzak” teekenden wij toen verzel aan.

Iemand, die zoozeer de Schrift ondermijnt als Prof. Cramer, mag niet behooren tot hen, met wie wij ons in hoofdzak één weten.

Zoo schreven we.

En dat onderschrijven we nog.

Wij konden het stuk van Drs Engelkes niet zonder opmerkingen plaatsen.

Want beroept de heer E. zich op ons onderschrift: ter ontwikkeling van het Gereformeerde leven, we konden in zijn schrijven onmogelijk een goede manier tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven zien.

Bij het plaatsen van stukken moet ter dege gevraagd of zij wel werkelijk ter ontwikkeling dienen.

Wat aan dat doel niet bevorderlijk is moet geweerd of gekommentariseerd.

De afstand tusschen het zgn. Calvinisme van Prof. Cramer en het echte, door de historie beproefde en thans herleeide Calvinisme, is niet te overbruggen.

Overigens hebben we de polemiek met Drs Engelkes in welwillenden toon gehouden.

Onze lezers kunnen het zelf controleren.

— Kerkplitsing.

De belangrijke artikelen over dit onderwerp door Ds C. Lindeboom van Amsterdam voor eenigen tijd in ons blad geschreven, zijn bij de uitgevers van „De Reformatie” in brochure verschenen en alzoo afzonderlijk verkrijgbaar.

Zij hebben in deze dagen bijzonder gewicht.

In Den Haag is de kerkplitsing reeds ingevoerd. In Amsterdam stond zij op het agendum van den kerkeraad.

Dat de artikelen van Ds Lindeboom daartoe krachtig hebben meegewerkt, kan kwalijk worden ontkend.

Zelfs meenen we nog een stap terug te moeten gaan.

De vergaderingen van predikanten uit de groote steden, dit jaar gehouden, stonden mede onder den invloed daarvan.

Op de laatste vier vergaderingen zijn de volgende stellingen eenparig aangenomen:

1. Wat Dr Kuyper in 1909 in „De Heraut” schreef No. 1619 (zie „Pro Rege” II, blz. 285): „Het is dan ook aan geen twijfel onderhevig dat de stadskerken of eerlang tot het aanvaarden van het parochiestelsel zullen moeten overgaan, of dat zelfs de beste kerken ten slotte in dezelfde ellende zullen verloopen, die reeds zoo menige kerk verwoest heeft”, geldt thans, na vijftien jaren, in verhoogde mate en zal moeten leiden tot het nemen van maatregelen, eer het te laat is.

2. Vanwege de verschillende betekenissen, aan het woord „parochie” en „parochiestelsel” gehecht, is het beter, dit te laten varen en te spreken van „verscherpte wijkindeling” en „kerkplitsing”, als de twee middelen om de kerken in de groote steden te helpen, haar taak voor dezen tijd te vervullen.

3. „Verscherpte wijkindeling” beteekent:

a. dat den gemeentelieden zooveel mogelijk gereserveerde plaatsen worden toegewezen in het kerkgebouw hunner wijk, opdat zij daar de bediening des Woords ontvangen, en dat zij voor de bediening der Sacramenten en voor huwelijksbevestiging eveneens aangewezen zijn op het kerkgebouw hunner wijk en waarbij dan in den regel dezelfde predikant functioneert;

b. dat het „rondpreken” belangrijk wordt ingeperkt;

c. dat de onderlingen en diakenen worden aangewezen door de wijk, liefst uit de wijk, voor de wijk;

d. dat de in de wijk arbeidende onderlingen geregeld met elkander vergaderen onder leiding van den wijkpredikant, en alle zaken van opzicht en tucht geheel voorbereiden ter behandeling in de kerkeraadsvergadering;

e. dat de in de wijk arbeidende diakenen eveneens geregeld met elkander vergaderen om alle zaken van barmhartigheid geheel voor te bereiden ter behandeling in de diaconale vergadering;

f. dat voor het catechetisch onderwijs men aangewezen is op den wijkpredikant en alleen om belangrijke redenen en met verlof van dezen bij een anderen predikant kan catechiseeren.

4. Deze „verscherpte wijkindeling” is zeer nuttig als een middel om den overgang tot „kerkplitsing” te vergemakkelijken, doch kan niet het einddoel zijn, waarop men zich richt, omdat:

a. het „rondpreken”, ook wanneer ingeperkt, toch bestendig blijft, waardoor de eenheid en toepasselijkheid der prediking in meerdere of mindere mate te loor gaan;

b. de wijkvergadering wel beslissingen kan voorbereiden, doch niet kan nemen, zoodat het bezwaar blijft bestaan, en zelfs zwaarder gaat drukken, dat een veel te groote kerkeraad besluiten moet nemen over en verantwoordelijkheid moet dragen voor beslissingen over zaken, die hem niet genoegzaam bekend kunnen zijn, terwijl ook het gevaar niet denkbeeldig is, dat deze wijkraden zich misvormen tot een kerkeraad in den kerkeraad;

c. de gemeentelieden door dit stelsel weliswaar meer aan de wijk, wijkkerk en wijkambtsdragers gewend worden, doch blijven berusten in de bezwaren, die het leven der ongedeelde stadskerk drukken.

5. Op den duur zal daarom wel de ongedeeldheid der groote stadskerken gebroken moeten worden en zal men tot kerkplitsing dienen te komen.

Gelijk elke wordt ook deze poging door bezwaren gedrukt, doch vergelijkenderwijze zijn ze hierbij de geringste.

6. „Kerkplitsing” beteekent, dat de ééne, ongedeelde stadskerk wordt gesplitst in een aantal kleinere, die geheel zelfstandige kerkformaties zijn, samenlevende (met of zonder andere naburige kerken, naar omstandigheden) in classicaal verband.

7. Voor deze kerkplitsing is het noodig, zal ze slagen, dat men niet overhaast en al te radicaal optrede, doch geleidelijk te werk ga, anderzijds, dat men niet te zeer zich door behoudzucht of vrees late leiden. Met alle omstandigheden worde gerekend en elke kans gebruikt. Daarom zal men in dezen steeds met zooveel factoren moeten rekenen, dat wat in de ééne stad wel kan, in de andere niet behoort te geschieden en wat hier heilzaam is, elders minder raadzaam schijnt. De praktijk spreekt hierbij zulk een belangrijk woord, dat het onmogelijk is, alles naar één model te fatsoeneeren.

8. Desondanks is het wel mogelijk en gewenscht, enkele groote lijnen aan te geven, die gevolgd kunnen worden om tot het beoogde doel te geraken. Inzake de „grensregeling” worden de volgende gedachten ter overweging aanbevolen:

a. bij de bepaling der grenzen voor de gesplitste kerken houde men, meer dan tot dusverre bij de wijkindeling wel geschied is, rekening er mede, dat sommige gedeelten eener stad bij elkander behooren, samen een bepaald onderdeel ervan uitmaken, meermalen reeds door natuurlijke grenzen afgebakend, en dus een geschikt terrein voor de formatie eener gesplitste kerk vormen;

b. ook is de ligging der bestaande kerkgebouwen van groote betekenis; het kan noodig zijn, sommige kerkgebouwen van de hand te doen, en bij het koopen van grond voor nieuwe kerkgebouwen met toekomstende kerkplitsing te rekenen;

c. eindelijk verdient het aanbeveling, zoo mogelijk ernste te rekenen, dat het wenschelijk is, binnen de grenzen van één kerk meer en minder ontwikkelde leden, armen en rijken enz., samen te brengen, waardoor de onderscheidene gaven beter tot haar recht komen en ook voldoende mogelijkheid geschapen wordt om de noodige ambtsdragers te vinden.

9. Voorts wordt, wat de methode betreft om tot kerkplitsing te komen, het volgende ter overweging aanbevolen:

A. men kan, naar omstandigheden, twee methoden volgen:

a. dat de ééne ongedeelde stadskerk tegelijkertijd in eenige kleinere worde gesplitst;

b. dat men geleidelijk daartoe overga, naarmate een stadsdeel geschikt geacht wordt voor afzonderlijke kerkformatie, waarbij het wenschelijk zal zijn, tevoren een schema over de geheele stad op te maken.

B. indien men de eerste methode kiest, kan het gewenscht zijn, het niet zoo in te richten, dat elke afzonderlijke kerk slechts één predikant en één kerkgebouw heeft, doch b.v. twee kerkgebouwen en drie predikanten;

C. indien men de tweede, meer geleidelijke methode kiest, is het onder meer gewenscht gebruik te maken van de mogelijkheid, die een eventuele vacature biedt om tot het doel te geraken.

10. Bij beide methoden is het noodig, dat:

a. de kerkeraad te voren alles tot in bijzonderheden nauwkeurig onderzoekt en voorbereidt;

b. daarna de gemeente erin kent;

c. het deel der gemeente (of de deelen) der gemeente, dat (die) tot afzonderlijke kerkformatie zal (zullen) komen, zijn (hun) bewilliging daartoe geeft(n);

d. dit deel (deze deelen), wanneer er geen of niet voldoende vacature(n) is (zijn), zich bereid verklaart(n), de(n) door den kerkeraad voor die afzonderlijke kerkformatie aangewezen predikant(en) te beroepen, terwijl deze(n) hunnerzijds tevoren zich bereid moet(en) verklaren, zulk een roeping op te volgen;

e. overigens alle regelen worden in acht genomen, die gelden bij het tot reformatie brengen of instellende der kerk; ook dus bij de verkiezing van ambtsdragers, hoewel het veelal niet noodig of wenschelijk zal zijn, daarvoor dubbelvallen te stellen, en met approbatie der voorgedragen namen genoeg genomen zal kunnen worden;

f. tevoren contractueel alles geregeld zij wat de financiële verplichtingen en rechten betreft ten opzichte van de kerkegoederen en de gelden, ter verzorging der armen bestemd; waarbij aan verkregen rechten niet getornd mag worden, en zooover het onder par. 8 sub 3 opgemerkte niet voldoende kan bereikt worden, ook de noodzakelijke bepalingen worden gemaakt, hoe als overgangsmaatregel, voor zoo kort mogelijken tijd, de gesplitste kerken elkander zullen te hulp komen om te zorgen voor het brood der kerk en der armen.

11. Wat het verband tusschen de gesplitste kerken betreft, dit zij, wanneer haar aantal genoegzaam is, classicaal. Indien niet, dan worde binnen de classis door haar een ring gevormd, waartoe de kerken van één stad behooren, die geen andere taak of bevoegdheid heeft dan het plegen van onderling overleg over hetgeen, waarin eenparigheid van handelen of althans onderling contact wenschelijk wordt geacht.

12. Gevolg dezer kerkplitsing zal zijn, dat de behoefte aan meer predikanten, onderlingen, diakenen en kerkgebouwen in de groote steden veel duidelijker dan te voren zal gaan spreken; ook zullen de geestelijke en geldelijke eischen, welke dienen gevolge gesteld zullen worden, niet gering zijn. Daartegenover zal door de grootere samenbinding, die tot stand komt, en door de betere bearbeiding, veel mogelijk blijken, wat vroeger onbereikbaar scheen; terwijl de bestaande toestand ook dit na-deel heeft, dat deze eischen niet genoeg worden gevoeld en dat men bovendien den moed mist om ze te vervullen.

Ofschoon wij niet gewoon zijn stellingen enz., die reeds in andere bladen gestaan hebben over te nemen, maken we voor deze een uitzondering.

Zij kunnen voor de toekomst van groot belang zijn.

En waar velen ons blad bewaren, meenen we onze lezers van dienst te zijn, wanneer we die stellingen op deze manier voor hen bewaren.

Zij zullen nader uitgewerkt worden door de predikanten Dr K. Dijk, Dr J. C. de Muor en J. L. Schouten.

Maar zij blijven het geruime en bieden tevens een overzicht.

Het moet ook o.i. den kant van kerkplitsing in de grootere steden op.

Zeker, er ligt iets idealistisch in de ééne ongedeelde groote stadskerk.

De idee van het massale komt er in tot uiting. En die idee heeft iets schoons.

Een kerkgebouw gevuld met duizenden menschen, luisterend naar Gods Woord of aanstemmend een onzer machtige lofzalmen, heeft iets sterk aangrijpends.

Daar wordt iets gevoeld van het: „Ik loof eerlang U in een groote schaar”.

In de veelheid der onderdanen ligt des konings heerlijkheid.

Dan — ideaal en werkelijkheid bleken niet met elkander te harmonieeren.

Toezicht op het kerkgaan kon niet naar behoren worden geoefend, herder noch onderlingen kenden het aangezicht hunner schapen, het onderlinge samenleven der gemeentelieden kwam niet tot zijn recht, leden dwaalden af, zonder dat men het wist, de catechisatiën leverden, behalve bij enkele predikanten, die favoriet waren, een droevig beeld op.

In de dagen van opgewekt geestelijk leven zooals in '86 kwamen die bezwaren uiteraard niet zoo voor.

Toen was de ééne ongedeelde groote-stads-kerk ook uit taktisch oogpunt geraden.

En het is te verstaan, dat zij, die dat hebben meegemaakt, dat ideaal niet zoo gemakkelijk kunnen prijsgeven.

Maar de werkelijkheid dwingt er toe.

En tegelijk opent zij het uitzicht op een ander ideaal, niet minder schoon n.l. de degelijke bearbeiding der gemeente, het behouden wellicht van hen, die thans voor de kerk dreigen verloren te gaan.

De konsekwentie van kerkplitsing is kleinere kerken en vermeerdering van predikanten.

Dit kan het kerkelijk samenleven niet anders dan ten goede komen.

Trouwens, het ideaal der ongedeelde groote-stads-kerk is niet vast te houden, waar de overheid steeds meer buitengemeenten bij de groote stad voegt.

In Groot-Amsterdam b.v. bestaat feitelijk reeds de kerkplitsing.

Het komt slechts aan op verdere doorvoering van deze splitsing.

Daarbij willen de ondertekenaars van deze stellingen met de grootste omzichtigheid te werk gaan.

Overgangstoestanden van vrij langen termijn worden geschapen.

Zoo kan de gemeente langzamerhand in die gedachte ingroeien.

Alleen aan één waandenkbeeld mag men geen voet geven.

De ongedeelde groote stadskerk heeft aan den afval, die er valt waar te nemen, niet de schuld.

Die wordt veroorzaakt door de macht van het ongelooft in dezen tijd.

Daarom zal kerkplitsing alleen geen baat brengen.

Ze is enkel een middel om die ongelooftmacht te beter te kunnen bestrijden.

Het middel worde nooit verwisseld met het doel.

Als er niet met alle kracht tegen de inwerking van den tijdgeest wordt gewaarschuwd, als niet de geloovigen meer dan toemogtoe een voorbeeld van godzaligheid geven, maakt de afval, ondanks de kerkplitsing, toch een groeiend aantal slachtoffers.

Het komt vooral aan op getrouwheid in belijden en beleven, op een hartgrondig neen zeggen, wanneer de wereld komt met haar verlokkelijke aanbiedingen.